

תוכן עניינים

מבוא- עמ' 3

פרק ראשון : ההתפתחות ההיסטורית של הכדורגל- עמ' 5

פרק שני : אהדת כדורגל- עמ' 10

פרק שלישי : התפקיד החברתי-תרבותי של הכדורגל- עמ' 14

פרק רביעי : אג'נדות חברתיות פוליטיות שבאות לידי ביטוי בכדורגל בעולם ובארץ- עמ' 18

דיון ומסקנות – עמ' 24

רשימת מקורות- עמ' 26

מבוא

הכדורגל, ככלל תופעה חברתית נרחבת אחרת, מאגד בתוכו באופן דיאלקטי גם סתירות וניגודים אחדים. הכדורגל מאחד בתוכו שתי תופעות נוגדות- קהילתיות וקוסמופוליטיקה כמקשה אחת, כאילו אין בניהן סתירה. כשמדברים על כדורגל כקהילתי, מדברים על הכדורגל כמאחד, כמאחד אנשים מאחורי דגל- נס השכונה, שבט העיר, סמל המחוז או דגל המדינה. זאת כמובן מן העובדה שהוא מספק אפשרות להזדהות עם מי שנתפסים כמייצגים ישירים של הצופה, של ציפיותיו ושל ערכים שהוא מזוהה עמם (רם, 2006). ניתן להוסיף כי הכדורגל, שהוא הפופולרי מכל ענפי הספורט האחרים, נתפס ככלי יעיל ביותר לצורך יצירת שייכות חברתית. לא בכדי רשויות הספורט ורשויות המדינה מעודדות כלי זה לצורך יצירת הזהות החברתית. דוגמאות לכך ניתן למצוא במקומות מסוימים, לדוגמה בישראל, בהם נפתחים משחקי הכדורגל בשירת ההמון הלאומי, הנפת דגל המדינה, באזכור אירועים לאומיים (דקת דומייה) ועוד (בן פורת, 2010).

יחד עם זאת, ניל"י (2008) מתאר כיצד הפוטנציאל הכלכלי העצום הנובע מן המשכיכה הגלובלית של הכדורגל מנוצל היטב על ידי הגורמים השונים המעורבים במשחק, ובראשם מועדוני הכדורגל הבכירים של אירופה. כפי שמתרחש בכלכלה הגלובלית ככלל, גם בכלכלת הכדורגל הגלובלית ניכרת תחרות הולכת וגוברת, בתנאים בלתי שוויוניים: בעוד קבוצות מסוימות הולכות ומתבססות, בה בעת מועדונים אשר אינם מסוגלות לעמוד במרוץ ניצבים בפני סכנה ממשית של פשיטת רגל. כך, בעוד המקצוענות והמסחר אומנם ליוו את המשחק עוד מימיו המוקדמים בראשית המאה העשרים, הם הגיעו לשיאם באמצע שנות ה-90, 'עם הנהגת "חוק בוסמן": פסיקה שניתנה על ידי בית משפט של האיחוד האירופי- פסיקה אשר ביטלה כל מגבלה על מספר השחקנים הזרים שיכולה קבוצה כלשהי באירופה להציב בשורותיה – כל עוד הינם בעלי דרכון אירופאי. מתוך כך, נפתח בפועל שוק השחקנים לתנועה ניכרת לא רק בתוך אירופה אלא אף בין יבשות- מה שהוביל להתגברות הגלובליזציה והקפיטליזם של ספורט זה.

עבודה זו, מבקשת לבחון שינויים אלו שחלו בענף הכדורגל, תוך התמקדות באוהדים- ולבדוק האם התמסחרותו של ענף הכדורגל ותהליכי הגלובליזציה והקפיטליזם שחוה ענף זה, משפיעים על האופן בו האוהדים תופשים את משחק הכדורגל ואת האופן בו הם מתנהלים במסגרתו. כלומר, שאלת המחקר מבקשת לבחון: **האם אוהדי כדורגל ממשיכים לשמר את הערכים החברתיים או שהמוטיב הכלכלי-מסחרי משתלט גם עליהם?**

פרק ראשון: ההתפתחות ההיסטורית של הכדורגל

הכדורגל הינו ענף ספורט צעיר יחסית ובלתי מוכר לעומת מקצועות הספורט הוותיקים שראשיתם לפני הספירה, אך הספורט הזה "כבש" בסערה את העולם והפך במאה השנים האחרונות לענף הספורט הפופולארי ביותר במרבית מדינות תבל הכדורגל בצורתו הקדומה היה משחק בגולגולת ככדור, והיה קיים עוד במאות 10-11 לספירה משחק זה נאסר והוחרם על ידי הכנסייה במאות הבאות היה המשחק נפוץ באנגליה ובסקוטלנד, אך היה בעל אופי פראי ומסוכן רק במאה ה-19 התפתח באנגליה "מולדת הכדורגל" משחק ה-כדורגל בצורתו הנוכחית המקובלת כיום (Taylor, 1971).

ההיסטוריונים העוסקים בספורט בכלל ובכדורגל בפרט, מסמנים את ראשית המשחק הזה כאירוע שהיו לו משמעותיות חברתיות וגם פוליטיות, וראשיתו בקרנבלים של ימי הביניים שהתרחשו בחג הפסחא הנוצרי, בהם היה נהוג היפוך היחסים הנורמטיביים בין האדונים והאיכרים. למשך זמן קצר ותחת פיקוח מרחוק. (בן-פורת, 2014). חוקר התרבות מיכאל בקטין (Bakhtin, 1992) מכנה את הזמן הזה כ"זמן הקדוש", זמן שבו השיח הרוטיני, הדומיננטי, המונוליטי, הציווי והסגור, הוחלף בשיח ובדיאלוג שבו נשמע "קול העם" מדבר אל עצמו, ובמידה זהירה גם כנגד "אדוניו". הקרנבלים האלו התארגנו סביב שתייה, סביאה ולא מעט פריצות. כמו כן נערכו משחקי תחרות, שביניהם בלט במיוחד משחק הכדורגל. בדרך כלל שיחקו הכול: גברים ונשים צעירים ומבוגרים, כפר נגד כפר או רווקים/ות כנגד הנשואים/ות. בכל מקום ומקום שיחקו על פי כללי המקום. מגרש המשחקים נקבע על פי המצאי: היו מקומות שבהם המגרש הריק שבין שני כפרים שימש כמגרש משחקים כשבקצותיו השערים. היו מקומות שבהם שיחקו בכיכר העיר. הגוף היה המכשיר: המשחק הזה היה תוקפני ולעיתים אף אלים. נרשמו מקרים של פגיעות בנפש, אך איש לא עשה מזה עניין. (בן-פורת, 2014).

משחק הכדורגל היה אז "זמן של אוטונומיה", שנלוותה אליו תחושה של חופש ואף של כוח, ולו גם במגבלות הברורות של המסגרת הפיאודלית שידעה להבחין היטב בין אדונים למשרתים. בקרנבל הזה ניתנה לאיכרים הזדמנות קצרה לטעום משהו מעשיית הפוליטיקה, לדמיין לרגע כי גורלם נתון בידיהם, לחוש את כובד האחריות, ולהשיבה ב"רצון" לאדונים, בעלי האדמות. משחק הכדורגל היה חלק חשוב של הקרנבל ושל משמעויותיו. אז, בתקופת הקרנבל, הוטמעה בצמית תחושת האוטונומיה, תחושה של השתתפות מענגת שאינה תלויה בסביבה. את התחושה-אשליה הזו המשיך-ממשיך לספק גם הכדורגל המודרני, העכשווי. (בן-פורת, 2010).